

کسب نتایج مفید در پژوهشهای کیفی با استفاده از ابزارهای تحلیلی، ثبت نظام مند، تبیین روشهای تحلیل امکانپذیر است

واژه شناسی پژوهش تحلیل مضمون:

معانی مضمون و تم:

1-زمینه

2-مایه

3-مطلب

4-درون مایع

5-موضوع

6-مبحث

7-ملودی معادل فارسی مضمون: درون مایع

موضوع: آنچه نویسنده در مورد آن مینویسد که به آن زمینه فراگیر یا تم نیز میگویند

انواع موضوع:

1-موضوع اصلی

2-موضوع فرعی

مضمون: دیدگاه نویسنده در خصوص موضوعی است که در پی القای آن به مخاطب است همان بن اندیشه و درون مایه اثر پیام یا محتوا است

مبانی فلسفی روش پژوهش تحلیل مضمون:

روشهای تحلیل کیفی به دو گروه تقسیم میشوند

گروه اول: روشهایی هستند که اساسا مستقل از جایگاه نظری یا معرفت شناسی خاصی بوده و در طیف گسترده ای از روشهای نظری و معرفت شناسی میتوان از آنها استفاده

گروه دوم: روشهایی هستند که از جایگاه نظری یا معرفت شناسی خاصی نشئت میگیرند مانند تحلیل محاوره و تحلیل پدیدارشناسی تفسیری که به کارگیری آنها تنوع نسبتا محدودی دارد
تحلیل مضمون در گروه دوم قرار میگیرد

اهداف تحلیل مضمون:

1-برای بیان واقعیت و تبیین آن به کار میرود

2-اهداف پارادایم های تفسیری و تاویلی را برآورده میسازد

تحلیل مضمون تحلیل مبتنی بر استقرای تحلیلی است که در آن پژوهشگر از طریق طبقه بندی دادهها و الگویابی درون و برون دادهای به یک سنخ شناسی تحلیلی دست مییابد

در راهبرد استقرایی پژوهشگر باید دقت داشته باشد که بینش وی با اندیشههای از پیش تصور شده آلوده نشود

معرفی روش پژوهش تحلیل مضمون:

تحلیل مضمون یکی از شیوه های متداول تحلیل محتوا و روشی برای تحلیل داده های کیفی حاصل از مصاحبه است. تحلیل تم

نخستین روش تحلیلی کیفی است که پژوهشگران باید فرا بگیرند زیرا این روش مهارت‌های اصلی که برای اجرای بسیاری از روش‌های دیگر تحلیل کیفی لازم است را فراهم می‌آوردند تحلیل مضمون روشی برای شناخت، شناسایی، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده کیفی است

مزایای تحلیل مضمون:

- 1- به پژوهشگر اجازه میدهد که به جستجوی تم های آشکار و پنهان پرداخته و سپس آنها را تفسیر نماید
- 2- روشی انعطاف پذیر، آسان، قابل یادگیری سریع و قابل انجام برای پژوهشگران کم تجربه در پژوهش کیفی است
- 3- برای کار در پارادایم پژوهش مشارکتی برجسته سازی شباهت ها و تفاوتها در مجموعه دادهها و برای تحلیل های روانی و اجتماعی مناسب و مطلوب است

نکات مهم تحلیل مضمون:

- 1- با تمرکز و خلاقیت پژوهشگر ارتباط دارد و به جسارت ترکیب و خلق اصلاحات توسط پژوهشگر نیاز دارد.
- 2- حرکت از صدر به ذیل و جرقه های ذهنی مبهم است.
- 3- دسته بندی های متعدد مختلف در قالب تم های بالقوه بسیار ارزشمند است.
- 4- عموماً هیچ راه منحصر به فردی برای شروع مطالعه در آن وجود ندارد
- 5- تعامل پژوهشگر با مولفه ها و محورهای در حال شکل گیری باید زنده و دینامیت باشد
- 6- تحلیل مضمون میتواند از بیان تم ها فراتر رفته و جنبه های مختلف موضوع پژوهش را نیز تفسیر نماید
- 7- شکل دهی و وصول به تم های آب دیده از عمده ترین نکات است
- 8- در مراحل مختلف تحلیل ذهنیت فلسفی پژوهشگر در شکل دهی به یک مفهوم عام یا کلی خیلی موثر است.
- 9- اصل بازنگری و غوطه وری در تم ها و شکل دهی مفاهیم و مضامین اصلی و فرعی بسیار مهم است
- 10- نقشه رضایت بخش از تم ها یک نکته اساسی است

مضمون:

تعریف: ویژگی تکراری و متمایزی در متن است که نشان دهنده اطلاعات مهمی درباره دادهها و درک خاصی رابطه با سوالات پژوهش و الگویی است که در مجموعه‌های از دادهها یافت شده و به توصیف سازماندهی مشاهدات و تفسیر جنبه‌هایی از پدیده میپردازد

انواع مضمون:

انواع مضمون بر اساس عوامل زیر تقسیم بندی شده‌اند:

- 1- زمان شناخت
- 2- سلسله مراتب
- 3- جایگاه
- 4- قابلیت مشاهده
- 5- منشا شناسایی
- 6- نقش
- 7- تثبیت موقعیت

تمایز تحلیل مضمون با سایر روشهای پژوهش کیفی:

1- در عین حال که خود یک روش مستقل پژوهشی است پایه بسیاری از روش های کیفی دیگر نیز به شمار می آید.

2- انعطاف

3- وجه تفسیری

مراحل انجام پژوهش با استفاده از روش تحلیل مضمون:

تحلیلهای کیفی به مجموعههای از قوانین ثابت و مشخص پایبند نیستند و از مجموعههای از خطوط راهنما استفاده میکنند که سبب انعطاف بیشتر آنها میشود تحلیل مضمون فراگردی بازگشتی است که در آن حرکت به عقب و جلو در بین تمام مراحل تحلیل وجود دارد که در طول زمان انجام میپذیرد

مراحل تحلیل مضمون:

1- طراحی پژوهش.

2- گردآوری دادهها.

3- تجزیه و تحلیل دادهها.

4- ارائه نتایج، تهیه گزارش و ارزیابی

طراحی پژوهش:

این مرحله شامل موارد زیر است:

1- انتخاب موضوع پژوهش و بیان مسئله.

2- بیان اهداف و سوالات پژوهش.

3- انتخاب طرح.

4- تمرکز بر یک قلمرو ویژه، جامعه و ویژگیهای مورد مطالعه در پژوهش.

5- نمونه گیری از افراد، رفتارها یا وقایع

بیان اهداف و سوالات پژوهش:

هدف تحلیل مضمون: شناخت مضامین مشهود یا مضامین مکنون تحلیل مضامین در سطح مشهود: مضامین با توجه به معانی ظاهری یا آشکار دادهها شناخته میشود تحلیل مضامین در سطح مکنون: پژوهشگر فراتر از معانی آشکار محتوای دادهها میرود و ایدهها و مفروضات و مفاهیم نهفته را شناسایی میکند سوالات پژوهش تحلیل مضمون: پژوهش های کیفی معمولاً دربرگیرنده مجموعه سوالاتی هستند که روابط میان سوالات مختلف باید روشن شود

انتخاب طرح پژوهش:

تحلیل مضمون به دو روش استقرایی و قیاسی قابل انجام است روش استقرایی: در این روش مبتنی بر داده، مضامین شناخته شده با خود داده مرتبط هستند. در این روش فرایند کدگذاری دادهها بدون تلاش برای انطباق آن با چهارچوب کدگذاری از قبل تهیه شده یا قالب مضامین صورت میگیرد و تحلیل مضمون بر اساس داده ها انجام میشود روش قیاسی: در این روش مبتنی بر نظریه تحلیل مضمون بر اساس علاقه نظری یا تحلیلی پژوهشگر به موضوع صورت میگیرد و بیشتر مبتنی بر تحلیلگر است پژوهشگر کدها را بر اساس نظریه مشخصی انتخاب و علائم، شاخصها و شواهدی را که با این نظریه حمایت میشوند کد گذاری می شود

خلاصه کتاب اصول و مبانی روش های پژوهش کیفی جلد اول خنیفر

تمرکز بر یک قلمرو ویژه جامعه و ویژگیهای مورد مطالعه در پژوهش:
ارتک از پژوهشگر در یک عرصه مطالعاتی و قلمروی ویژه و خاص بسیار تاکید شده است چون این نوع پژوهش با ژرفا نگری توام است

نمونه گیری از افراد رفتارها یا وقایع در پژوهش:
نمونه گیری از مجموعه خانواده نمونه گیری موارد خاص یا یگانه و با روش مواد ویژه انجام میشود. زمانی که اندازه نمونه کوچک است تحلیل مضمون راه گشاست